

Viktor Dyk
Krysař

Viktor Dyk
Krysař

edice Knihovnicka.cz
Tribun EU
2008

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Dyk, Viktor

Krysař / Viktor Dyk ; [ilustrovala Nela Vadlejchová]. -- V Tribunu EU
vyd. 2. -- Brno : Tribun EU, 2008. -- 70 s. : il.. -- (Knihovnicka.cz)
ISBN 978-80-7399-388-7

821.162.3-32

- české novely

821.162.3-3 - Česká próza [11]

Illustrations © Nela Vadlejchová, 2008

Cover © Klára Mikulcová, 2008

This edition © Tribun EU

ISBN 978-80-7399-388-7

Příteli Jaroslavu Kamprovi
Viktor Dyk
Září 1911

I

„A vaše jméno?“

„Nejmenuji se; jsem nikdo. Jsem hůř než nikdo, jsem krysař.“

Muž, který takto mluvil, stál se vzpřímenou hlavou před vraty domu, v nichž se do soumraku běhala ženská postava. Hleděl na ni svýma temnýma, pátravýma očima. Byl vysoký a štíhlý, štíhlejší ještě ve svém přiléhavém sametovém kabátci a v úzkých nohavicích. Jeho ruce byly drobné a jemné jako ruce paní. Neměl při sobě ani zbraně ani hole, ač se zdálo, že přichází z daleka, po cestách, jež vždy jisty nebyly. Svíral zato něco dlouhého a ozdobného, co budilo zvědavost ženy, s kterou hovořil. Byla to píšala cizokrajné práce, jaké dosud neviděla.

„Krysař,“ zasmála se žena ve dveřích. „Přicházíte včas do Hammeln. Není tu krysaře; zato krys je tu mnoho. Vysvětlete mi, krysaři, odkud se berou krysy? Nebývalo jich dříve, jak nám říkají. Je pravda,“ končila s úsměvem, „staří lidé míní, že svět je stále horší.“

Krysař pokrčil rameny.

„Odkud jsou, nevím. Jsou však v každém z vašich domů. Hlodají bez ustání; hlodají dole ve sklepích, hlodají tam, kde jich nevidíme. Stanou se však dotěrnými a stoupají pak výše. Přípravujete hostinu, svatbu, křtiny, což já vím? Představte si, že se náhle při hostině zjeví krysy s dlouhými boltci a dlouhými kníry. Tento zjev kazí chuť, chápete přece.“

„Ano,“ smála se žena ve dveřích. „Při svatbě Kateřiny objevila se pořádná krysa. Ženich byl bledý jako stěna a Kateřina padla do mdlob. Lidé nesnesou nic tak málo jako to, co jim kazí chuť; odhodlají se pak zavolat krysaře.“

„Přípravujete svatbu nebo křtiny?“ otázal se krysař náhle, bez přechodu.

Žena ve dveřích se zasmála hlasitě.

„Jste cizinec, je zřejmo, že jste cizinec. Nejsem vdána, krysaři.“ Krysař se uklonil.

„To nevadí... nijak to nevadí. Nuže, povolají krysaře. Krysař píská a píská, až vyvede všechnu havěť z jejích skrýší. Jde

za ním jako omámená. Zavede ji do řeky, do Rýna, Dunaje, Havoly, Vesery. A dům je prostý kryš.

Kryšar opět se uklonil a jeho hlas zachvěl se nějakou egií. Žena mlčela, pohrávájíc si větvíčkou jasmínu.

„Ale je-li tomu tak, nepomyslí nikdo na kryšare. Kryšar, cizinko, je muž, který nezůstává, ale jde. Lidé vidí ho rádi přicházet. Ale odcházeti vidí ho mnohem raději.“

„Opravdu?“ řekla pouze. Znělo to jako povzbuzení a snad to ani povzbuzení nebylo. Ale kryšar chápal to tak. Bledé jeho tváře se zbarvily; byla by to mohla pozorovat, nebýti temna.

„Cítím to, cizinko. Lidé nemilují kryšare; bojí se ho pouze.“

Děvče zasmálo se opět.

„A čím to, že jdou krysy tak slepě za vámi, kryšari?“

Kryšar ukázal na píšťalu, která oživla tímto pohybem.

„Je to zvláštní nástroj,“ řekl.

Pohlédla zvědavě na mluvčího i na píšťalu. Dotkla se jí lehce.

„Píšťala,“ řekla pak pohrdavě. „Pěkná píšťala. Ale nic více než píšťala.“

„Krysy mají dobrý sluch a má píšťala dobrý zvuk.“

Oči kryšarovy zaplály podivným ohněm. Děvče ve dveřích maně ucouvlo. Větvíčka jasmínu v její ruce se chvěla.

„Mám zvláštní nadání vyháněti krysy,“ pokračoval kryšar. „Pískám občas na ni velmi smutné písně, písně všech krajů, kterými jsem prošel. A já prošel mnoha zeměmi; slunnými i ponurými, pláněmi a horami. Má píšťala zní tak tiše. Krysy slyší a jdou. Není takového kryšare mimo mne. Povím vám něco, cizinko, která se umíte tak zvonivě smáti. Nikdy jsem nepískal plným dechem; byl to vždy tlumený zvuk. Kdybych pískal plně, ne pouze krysy šly by za mnou.“

Kryšar domluvil. Oči uhasly a svěsil bezděčně ruce s píšťalou.

„Nemám odvahy,“ dodal po chvíli. „Stalo by se něco krutého.“

Děvče stálo zamlklé a nespouštělo oči s píšťaly a kryšare. Když kryšar mlčel, řekla zcela tiše:

„Líbíte se mi, kryšari. Nežli přišel soumrak, viděla jsem ve vašich černých vlasech stříbrné nitky. Nežli jste promluvil, pozorovala jsem na vašem čele vrásky. Ale přesto se mi líbíte.“

Milovalo vás jistě mnoho žen.“ „Snad,“ odvětil krysař. „Nepamatuji se.“ Slova krysařova měla podivný a jímavý přízvuk. Děvče zvažnělo. Naklonilo se ke krysaři tak, že cítil téměř horký jeho dech.

„Líbíte se mi, krysaři,“ děla. „Ale na vašem místě zapískala bych na píšťalu — plně — vši silou —“

„Víte, co by to znamenalo?“ otázal se krysař temným hlasem. „Já to nevím. Víím pouze, že mne časem pojímá úzkost. Hledím na svou píšťalu jako na něco, co mnohé zahubilo a co ještě mnohé zahubí. A pak se usměji. Není to nic než právě pěkná píšťala, sama jste to řekla. A já nejsem více než krysař, který má odvádět nezvané hosty. Krysař, který jako Ahasver jde z města do města, z jihu na sever, ze západu na východ. A jako Ahasver nemám stání. Pobyl jsem zde příliš dlouho, cizinko.“

„Ne,“ pravila. A pak šeptala tiše: „Říkejte mi Agnes.“

„Agnes —,“ řekl. Mluvil měkce a hudebně. V jeho ústech vše nabývalo kouzla.

Hleděla na něho napjatě.

„Odejdete záhy z Hammeln?“

„Nevím,“ řekl. „Není to v mé vůli. A — —“

Odpověděla pohledem.

Usmála se svěžím a čistým smíchem mládí a radosti. Znělo to jako zvony vzkříšení.

„Myslím, že tu máte co činiti; je tu mnoho krys.“

A vážněji dodala: „Zůstaňte, krysaři.“

Neodpovídal. Zraky jejich se utkaly. Hleděla neklidně a tázavě do planoucího krysařova zraku. Větvička jasmínu chvěla se v její ruce.

„Mám milence,“ řekla.

Krysař ji vzal za ruku.

„Nechci ho viděti. Nechci o něm slyšeti. Víím, že je na světě mnoho šeredných věcí. Co je mi po tom, nepřijdou-li mi do cesty. Nechci ho viděti. Ale kdybych ho viděl...“

Hlas krysařův zesmutněl a ztemněl. Znělo to vážně a varovně jako hrana.

„Ne,“ vydechla. Ale nebylo jisto, co znamenalo toto ne. Ocitli se na prudkém spádu, kde nečiní se kroky, kde zbývá pouze let.

Podržel její ruku ve své a nechala mu ji. Stiskl. Stiskl ji prudce a vášnivě, že by byla vykřikla bolestí. Opakovala přesto stisknutí. Tato bolest ji omamovala.

„Agnes — —,“ řekl.

Znělo to jako otázka a jako prosba.

Pohlédla na něho a usmála se.

„Ano,“ řekla. A bylo zřejmo, co znamenalo toto ano. Bylo zcela nahé, bez ostychu a bez výhrad. A děvče ve dveřích podalo krysaři snítku jasmínu.

II

Byl to kout v dobrém hansovním městě Hammeln, kout tichý a opuštěný, skoro jako by města nebylo. Těžké vozy nehrčely tudy s náklady zboží; nehlučely tu trhy a nejezdili zde jezdci v bohaté zbroji. Ani procesí tudy nechodila. Pouze hlas zvonu zněl sem z chrámu svaté Trojice v Hammeln, hlas vážný a zádumčivý, ale z těch hlasů, kterým, poněvadž jsme je často slyšeli, zapomínáme naslouchati. Aspoň Agnes, otevřela-li své okénko, slyšela spíše jiné hlasy.

Bylať pod jejími okny zahrada v květu, kde zpívali jí ptáci, kde vše bzučelo životem a úsměvy na její pozdrav. V zahradě bylo tolik vůní, z nichž kterákoli dovedla opojovati. A Agnes se zdálo, že je květem mezi květy a vůní mezi vůněmi.

Byl tu také dům s prejzovou střechou, starý a skrytý zelení kaštanů. Ale tento dům dovedl tak náhle zjasněti a otevřít se v slunci.

Matka krásné Agnes, žena znavená spíše nežli lety smutnými příběhy, na které vzpomínala s hrůzou a steskem, chvěla se zimomřivě a ploužila se domem jako stín. Slunce a světlo ji lekalo; prchala před ním jako noční pták.

Ale Agnes nezdálo se nic lekati, hleděla s důvěřivým úsměvem do příštích dnů.

A krysař stále pobýval v Hammeln.

Vyháněl krysy.

Byla to událost pro Hammeln. Děti a staří provázeli ho na jeho cestách. Děti a staří divili se krysám, které šly za ním slepě do záhuby, fascinovány jeho písťalou, sotva více slyšitelnou pro dobré a počestné občany města nežli vzdálené bzučení hmyzu.

A vlny řeky přijaly krysy a pohltily je. — Vlny řeky je přijaly a nesly do moře, do vzdáleného moře; nikdy už neporuší dobré chuti ctihodných kupců hansovního města.

Krysař vyháněl krysy; ale kromě toho byl jiný důvod jeho pobytu v Hammeln.